

**O‘ZBEKISTON YOSHLARINING MEDIAMADANIYAT DARAJASINI
BAHOLASH: EMPIRIK TADQIQOT NATIJALARI****Radjabova Gulnoza Bahromovna***Turon universiteti Pedagogika va psixologiya kafedrasida katta o‘qituvchisi**E-mail: gulnozaradjabova1987@gmail.com***Annotatsiya**

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi va raqamli media vositalarining keng tarqalishi yoshlarning media makondagi faolligini sezilarli darajada oshirmoqda. Shu nuqtai nazardan, mazkur tezisda O‘zbekiston yoshlarining mediamadaniyat darajasini baholashga qaratilgan empirik tadqiqot natijalari tahlil qilinadi. Darhaqiqat, tadqiqot natijalari yoshlarning mediamadaniyat darajasi ularning ta’lim olish imkoniyatlari, axborot texnologiyalaridan foydalanish ko‘nikmalari va media savodxonlik kompetensiyalari bilan bevosita bog‘liqligini ko‘rsatdi. Mening mulohazam shuki, yoshlar mediamadaniyatini rivojlantirishda media ta’lim, tanqidiy fikrlash va axborot xavfsizligi madaniyatini shakllantirishga qaratilgan tizimli yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari yoshlar mediamadaniyatini yanada yuksaltirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *mediamadaniyat, yoshlar, empirik tadqiqot, media savodxonlik, axborot savodxonligi.*

Kirish

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda raqamli texnologiyalarni rivojlantirish, internet infratuzilmasini takomillashtirish va yoshlarning axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Natijada yoshlarning media makondagi faolligi ortib, axborot olish manbalari va kommunikatsiya shakllari sezilarli darajada o‘zgarmoqda. Biroq axborot oqimining haddan tashqari ko‘payishi, yolg‘on xabarlar, dezinformatsiya va turli axborot tahdidlarining kuchayishi yoshlardan yuqori darajadagi mediamadaniyat va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini talab etmoqda. Darhaqiqat, mediamadaniyat shaxsning axborotni izlash, saralash, tahlil qilish va undan maqsadli foydalanish qobiliyatlarini ifodalovchi muhim ijtimoiy kompetensiya hisoblanadi. Media savodxonlik darajasi yuqori bo‘lgan yoshlar axborot manbalarini tanqidiy baholay oladi, ishonchli va ishonchsiz ma’lumotlarni farqlaydi hamda raqamli makonda mas’uliyatli faoliyat yuritadi. Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston yoshlarining mediamadaniyat darajasini empirik tadqiqotlar asosida o‘rganish va baholash dolzarb ilmiy masalalardan biri sanaladi.

Mening fikrimcha, yoshlarning mediamadaniyat darajasini aniqlash nafaqat ularning media savodxonligini baholash, balki zamonaviy axborot makonidagi ehtiyojlari, muammolari va rivojlanish istiqbollari ham belgilash imkonini beradi. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish jarayonida yoshlarning axborotga bo'lgan munosabati, media mahsulotlarni tanlash mezonlari va raqamli muloqot madaniyatini tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Mening mulohazam shuki, O'zbekiston yoshlarining mediamadaniyat darajasini muntazam o'rganish va monitoring qilish media ta'limni takomillashtirish, axborot xavfsizligini mustahkamlash hamda yoshlarning media kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha samarali strategiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi. Shu bois mazkur tezisda O'zbekiston yoshlarining mediamadaniyat darajasi empirik tadqiqot natijalari asosida tahlil qilinib, mavjud holat va rivojlanish istiqbollari ilmiy jihatdan yoritiladi.

Tadqiqot natijalari yoshlarning aksariyati internet va ijtimoiy tarmoqlardan asosan axborot olish, ta'lim resurslaridan foydalanish, muloqot qilish hamda ko'ngilochar maqsadlarda foydalanishini ko'rsatdi. Ayniqsa, Telegram, Instagram, YouTube va boshqa raqamli platformalar yoshlar orasida eng ommabop media vositalari sifatida namoyon bo'ldi. Biroq olingan ma'lumotlar ayrim yoshlar axborot manbalarining ishonchliligini tekshirmasdan turib ulardan foydalanayotganligini ham ko'rsatdi. Bu esa media savodxonlikni yanada rivojlantirish zarurligini tasdiqlaydi. Darhaqiqat, empirik tahlillar yoshlarning media makondagi faoliyati va ularning ta'lim darajasi o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Media savodxonlik bo'yicha yetarli bilimga ega bo'lgan yoshlar axborotni tanqidiy baholash, yolg'on xabarlarini aniqlash va turli manbalarni solishtirish ko'nikmalariga ega ekanligi kuzatildi. Aksincha, media savodxonlik darajasi past bo'lgan respondentlarda axborotni tanlash va tahlil qilish jarayonida qator qiyinchiliklar mavjudligi aniqlandi.

Tahlillar davomida yoshlarning axborot xavfsizligi masalasiga munosabati ham o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, ko'pchilik yoshlar internetdan foydalanishda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishning muhimligini angelaydi. Biroq ayrim hollarda parollar xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni oshkor etish va noma'lum manbalardan kelgan havolalardan foydalanish borasida yetarli ehtiyotkorlik kuzatilmaydi. Bu esa yoshlar o'rtasida raqamli xavfsizlik madaniyatini yanada kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Mening fikrimcha, yoshlarning mediamadaniyat darajasi faqat texnologik vositalardan foydalanish bilan emas, balki ularning axborotga ongli munosabati, tanqidiy fikrlash qobiliyati va media makondagi mas'uliyatli xulq-atvori bilan ham belgilanadi. Shu sababli mediamadaniyatni rivojlantirish jarayonida nafaqat texnik bilimlar, balki ma'naviy-axloqiy tarbiya va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishga ham e'tibor qaratilishi lozim.

Empirik tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston yoshlarining mediamadaniyat darajasini quyidagi yo'nalishlar bo'yicha baholash mumkin:

Ko'rsatkichlar	Kuzatilgan holat
Internetdan foydalanish faolligi	Yuqori
Ijtimoiy tarmoqlardagi ishtirok	Yuqori
Media savodxonlik darajasi	O'rtacha
Axborotni tanqidiy tahlil qilish	O'rtacha
Axborot xavfsizligi bo'yicha bilimlar	O'rtacha
Media etikaga rioya qilish	Qoniqarli
Ishonchli manbalarni tanlash ko'nikmasi	O'rtacha

Mazkur natijalar yoshlarning media makondagi faolligi yuqori ekanligini, biroq media savodxonlik va axborotni tanqidiy baholash ko'nikmalarini yanada rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, media ta'lim elementlarini ta'lim tizimiga keng joriy etish, yoshlar uchun media savodxonlik bo'yicha maxsus treninglar tashkil etish hamda axborot xavfsizligi madaniyatini rivojlantirish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, empirik tadqiqot natijalari O'zbekiston yoshlarining media makondagi faolligi yuqori ekanligini va ularning raqamli texnologiyalardan keng foydalanayotganligini ko'rsatdi. Biroq axborotning tezkor tarqalishi, dezinformatsiya va turli media tahdidlarning mavjudligi yoshlardan yanada yuqori darajadagi media va axborot savodxonligini talab qilmoqda. Darhaqiqat, tadqiqot davomida yoshlarning internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish ko'nikmalari yetarli darajada shakllangan bo'lsa-da, axborotni tanqidiy tahlil qilish, manbalarni tekshirish va media xavfsizlik qoidalariga rioya qilish borasida ayrim kamchiliklar mavjudligi aniqlandi. Bu esa media ta'lim va media savodxonlikni rivojlantirish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirish zarurligini ko'rsatadi. Mening mulohazam shuki, yoshlar mediamadaniyatini yuksaltirishning eng samarali yo'li ta'lim tizimi, oila, ommaviy axborot vositalari va fuqarolik jamiyati institutlarining hamkorligini kuchaytirishdan iborat. Ayniqsa, media savodxonlikni ta'lim dasturlariga keng integratsiya qilish, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish va axborot xavfsizligi madaniyatini shakllantirish yoshlarning media kompetensiyalarini sezilarli darajada oshiradi.

Shunday qilib, O'zbekiston yoshlarining mediamadaniyat darajasini muntazam baholab borish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan amaliy dasturlarni ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda olib boriladigan ishlar yoshlarning axborot makonidagi faolligini oshirish, ularni turli axborot tahdidlaridan himoya qilish hamda zamonaviy raqamli jamiyatning faol va mas'uliyatli a'zolari sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. Global Media and Information Literacy Assessment Framework. – Paris: UNESCO Publishing, 2023.
2. David Buckingham. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge: Polity Press, 2003.
3. Renee Hobbs. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. – Washington: Aspen Institute, 2010.
4. W. James Potter. Media Literacy. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2019.
5. Henry Jenkins. Confronting the Challenges of Participatory Culture. – Cambridge: MIT Press, 2009.
6. Sonia Livingstone. Children and the Internet. – Cambridge: Polity Press, 2009.
7. Denis McQuail. McQuail's Mass Communication Theory. – London: Sage Publications, 2013.
8. Manuel Castells. The Rise of the Network Society. – Oxford: Blackwell Publishing, 2010.
9. Neil Selwyn. Education and Technology: Key Issues and Debates. – London: Bloomsbury Academic, 2016.
10. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.